

2

Juozapavičius P.

Julius Lonelis

Klaipėda, ~~1958~~ 1959

JULIUS ZONELIS

Kapsuko kapinėse yra kuklus juodo granito paminklas, kuriame įrašytas taurių liaudies vėmų, švonių ir žemųjų valdėjų Lietuvoje, mokytojo Juliano Zonelio ir darbininko Juozo Gabrio vardai.

Šis pradžioje šiek tiek nubrypsiu ir papasakosiu apie Juliano Zonelio prosenelį ir jo iškūrimą Sėdovos krašte.

Juliano Zonelio prosenelis kilęs iš Kest-
salio, jis, prieš jį nocą, buvo paimtas į Napo-
leono vadovaujamą prancūzų armiją. Su
armijos pulkavio vadovaujama feldmar-
šalo Švejus, 1812 metų vakarą ir kareivis
Zonelis (Zonell) perėjęs Prūsijos-Lietuvos sieną
prancūzų armijos daliniai trumpam susto-
jo Sėdovos krašte atsipinti, susitvarkyti, ne
prieš žygių į Rusiją reikėjo apsirūpinti ma-
tu, pašarais, išvalgyti pro Kauną, Vilnius ei-
manti kelis į Lytų.

Švejus armijos kareivis Zonelis nenorėjo
kariauti prieš rusus. Jis sutarė deštyrmas
dienos naktis ankstyvą rytą pakliso savo dali-
ni, stovėjusi netoli Špurgiris miško. Zonelis
bėgdamas šautuvą imėsi į šulinį ir vėnko į
slaviečių sodybos parką. Čia rado kaitriai be-
sikūrenanti krosnį (pečių), nuošiamą duonai
kepti, nes prancūzų buvo įrašyta armija apri-
pinti duona ir merginą minkamą duo-
nos tešla. Širkioje švėtė balama. Bėgdamas.

kad lauko ānīdarmēja ir ierīks, sodytas
 pirkioje quit nusiivilko kopuiko uniformā ir
 jās sūdē i kaitriai šerikūrenantē krosnī. O mē
 gīnai diečkoje (duonkubilije) mīnkaučiai duoma
 tiepi mīstīngti drabučiis ir gultē i lova.
 Pūrgīnai tad padarīs, pato kapienē mo-
 teriskais drabučiis, pārdišo skang, pakiraito
 ir raukoves ir imko mīnkinti duoma.

Netrukus kieme pasirodi ānīdarai. Jien
 seivīnīnkas pāriškon, kad sodytoje nesti-
 lepia joko karciis. Tik jio mātē, kad kas-
 koks karciis prāsiq pro sodybā i Mauer-
 gīrē mīskā.

Ānīdarai iēje i pirkio, balams priē-
 blomdoje, pasīzvalde jioje, nekripdami diē-
 mēis i mātē mīnkaučī drontīšio.

Taip Ānēlis pasīko Sūdūos krāste.
 Pēleppīai jio quēro, bernavo iki pranci-
 šai kuvo idēti 50 Sūdūos krāste. 1813 mētāis
 Ānēlis lepadaravai. Kadangi jio atisaki ka-
 riants pils rums, caro valdēia jām netīki
 šūnīes pīlītybē ir paskyri Mōntrgūrē vīnas
 eiģūos eiģūliu. Pēhāu lādē, girīsi pīklau-
 sārīes, 15 ha tēnēs. Ānēlis bedi vīting mē-
 gīng ir nekūre Ānēliis šēimā. Gautamē tē-
 nēs sklīpe ikūre sodybā. Āabar ten Ālģi-
 vīs kaimas kapsuko rajone.

1. Apie Ānēli, parakpi, i kaimynē, Julius
 jūunytis drauge, istorikē Petronelēi šīrlītytē-
 Rastēnē, giv. Kāune, Ānēlaicīo g. No. 9-2. Šis pa-
 sakojīma patvīrtīis ir kiti Ālģmēs kaimis
 quēntojēi.

... Julius Bonelis yra jau ketvirtas Bonelias
kartes. Straika Jūdovos krašte Julius gimė
1889 m. rugpjūtį 16 (4) d. Tavo Bonelio šeimoje, Kal-
ginės kaime, diudrinavo valst. Marijampolės apskr.
Jo vaikystė pralėjo kaip ir daugelis to
meto valstiečių vaikų. Bonelio tėvai gyveno pasi-
turinčiai ir galėjo vaikus leisti į mokyklas, bet jie
tenkinosi šolius tik diudrinavo pradinės mo-
kyklos baigimu.

Julius, kaip ir kiti šeimos nariai: vyres-
nioji sesuo Ona (vėliau išvyko į Jtt.), Petronėli,
Anelė ir jaunesnysis brolis Juozas dirbo žemės
rūkyje. Julius mėgo skaityti knygas ir laikraščius.
Tame paauklytėj metais pradėjo domėtis socia-
lizmo idėjimis. Geržengės savo vaikams 16-uoju
metu išimtyje viena apylinkės mergina. Bet jo
lankė ir kitas jaunosios. Julius, matėsi konkurentų
pagardinti. Kartą pasivėmęs šautuvą, su nupiautu
vamzdėiu, pasistūpi krūmuose. Šinarcėtam jau-
moliui pas jo mergina, jo linkme, palūdo šūvis.
Jaunmoliui buvo sužeista koja. Greit išgydyje
ir muskaltelis. Jis buvo arštuotas, kalbata
Marijampolės kalėjime. Vėliau nutestas trims me-
tams kalėjimo: „Už nelegalų ginklo laikymą,
su ginklu pasikėsinimą ir žmogaus gyvybę.“
Buvo kaltinamas ir už sklaidimą spaudos,
nutreiptas prieš caro valdžią. Bet tai išryški-
jo kad skundikų darbas.

Šis pastarasis kaltinimas nebuvo įro-

dytas, Š. Donelis buvo išrietas į Suvalkų kal-
varijos kalėjimą ir ten laikomas su politi-
niais kalimiais.

Š. Kalvarijos kalėjime, kurį liandis va-
dino „kliasomis“, Š. Donelis tris metus kalė-
damas eidamas kamera 10 kameras, su-
liko čia bekaliniųjų sūduvas krašto revoliu-
cinio judėjimo, 1905 metų revoliucijos vado-
vus ir dalivius: Stūgą, Šlickavičių, Kapsukas,
Andrų, Čerbylų, Pranas Ringas, Žigmas, Aleksa
Anopaitis, Petras Vitkauskas, Petras Blūdaiis,
Gedimanas Freigas ir daugelis kitų revoliuci-
nio judėjimo dalivių. Jis artimai susi-
draugavo su Gedimanu Freigiu - Marijau-
polis gimnazijos III-tos klasės mokiniumi,
kuris buvo įskaitintas už mokinius strei-
ko organizavimą.²

Parūntęs su revoliucionieriais buvo
Š. Doneliumi gerą kalėjimo mokyklą. Jis
ne tik susipažino su socializmo idejo-
mis, bet ir pats imė voliai mokytis ben-
dro lavinimo dalykus. Vienas pirmųjų
jo mokytojų buvo Š. Freigas. Toliau Blū-
daiis ir kiti. Š. Kalėjime, Š. Donelis išėjo 4 kl.
kurso apimties programą. Savojo tapti
mokytoji - pasakoją jį senuo šneli Šmbrakovičiaus
Š. Kalėjimo, Š. Donelis, išėjo kaip ne-

2. Tarybinio mokytojas, 1959, rugpjūtis 17 d. Nr. 45
3. Sen. pat.

sutaikomas carismo priešas, atkaklus socialines tūso ieškotojas. Jis rašė ir knygas, ir revoliucines darbininkų spaudas. Jautė pavojų, siekė mokytis žinoti. Kiek pasirodė 1913 m. Marijampolėje išlaikė egzaminus ir H klarių kursos.

Prasidėjus pirmajam pasauliniam karui, m. Marijampolės progimnazija, evakavosi į Vilnių. Įstojo į, iš karinio atkeltus, „Saulės“ draugijos mokytojų kursus. Bet čia išpranusio įdomolio netenkino nei mokymo turinys, nei svetimia jo pasaulėžiūra. Tai klerikaline kurav aplinka.

Frontui artėjant, J. Donelis, iš Vilniaus pėnikėle į Petrogradą. Atno, savarankiškai mokėsi ir nemukiai išlaikė valstybinius egzaminus liandis mokytojų mokytojų teisėms gauti. Kurį laiką Petrograde mokytojavo, ruošėsi brandos atestato egzaminams. Sklyvici da lyvavo Casario revoliucijos įvykiuose. Brandos atestato egzaminams, vandėsi Antano Purvio laikomų brandos atestato kursų Petrograde programos. Kai kurį laiką lektorius konsultacijos. 4. Tačiau prasidėjusi Aidių spalis socialistinei revoliucijai, teko laikinai nutraukti mokymąsi ir dalyvauti revoliucijos įvykiuose. Brandos atestato egzami-

4. Purvio kaimyno, prof. Antano Purvio (1889-1964) žodinė informacija.

mus J. Bonelis eksterm istaiki 1918m 5

J. Bonelis gyvenant Petrograde, galutinai susiformavo jo marksistini-revoliucini pasauližiūra. Specialio socialistinės revolucijos įvykiai tai patvirtino praktikoje. J. Bonelis su pažangiais studentais ir mokslo aktyviai dalyvavo revolucijos įvykiuose. Jam nemažai įtakos turėjo Julijus Janonis su kuriuo artimai buvo susibūravę. J. Bonelis su pažangiais darbininkais laukė, kviopė ciekalo saloje, kur vyko lietuvių revolucinio jaunimo susibūrimai. Čia ne kartą paskaitos skaitytė V. Micevičius-Kaprukas, G. Mleka-Sužgaliotis ir kiti bolshevikai. Jie savo kalbose trūškino buržuazini nacionalistams ir socialdemokratinį orientavimą. Ragino darbo žmones į kovą dėl laisvų valdėjų ištverimo Lietuvoje.

Via tai J. Bonelis dar daugiau įdėjo revolucijai kovas.

1918m. pradžioje J. Bonelis atvyko į Vilnius, neopaliu partiniano darbu nes imite dar naująjį kariaurimiai okupantai. O ty pat metu rudeni, atvyko į savo gimtąjį kraštą. Čia su jaunatviška energija imėsi revolucinio darbo. dūdinavė ir šūktuose suorganizavo darbininkus ir valstiečių laisvą, miltėjų organus. Dėmose kūrė kumėčius ir darbininkų komitetus, profesingų šūpius.

Artimai susidraugavęs su, kas tik grįžusi, is karinomenis darbininku Juozu Gabriliu, kūrė komunistinės grupės. 1918m. rugpjū 15d. dalyvavo Vėribalų kraime įvykusiame LKP I-jo konferencijoje kaip delegatas. Vykole konferencijos nutarimus, ruošėi LKP I. suvažiavimui Vilniuje.

5. MGSF, III t., V, 1941, p. 850

6. Šarūnins mokslo darbai 1950 t. 1, p. 111

Jāzaryby valdēis organu kūrimo darba
 itrauki pašomņus darbinikus in mažačēmus
 valstiečy, kuris štandžo darbinikai ar
 kaiariniņ okupantu statlānai. J. Konelis sarv
 artimāusiu pagelbiniku turēp is gimtojo
 kaimo kilus, is karinomenis subpārsj. dar-
 biniku juosq Gabri.

J. Konelis vadovaujama diudvinavo
 valstiečis kampa, dvoru darbiniku komitety
 padedama, perēme sarv šimion Buktas, kara-
 lenkei, Unguriniņ, Naujadvario, diudvinavo
 dvorus. J. dvoru pašalino štandarus in go-
 kicēy statyminis. ukvedēis. Surinkti okupantu
 dvuruose grādas juos večami i diudvinavo
 malina in čia dalinami darbinikams.
 mažačēmians in bečēmians valstiečians.†

Ačing in nakti juos koviniņ pareng-
 tyje liandis milicija in ginklubi darsi.
 šinkai; nes vokiečy štandara; kuosē, pu-
 sekiojo Jāzaryby valdēis in jor dalivius bečē-
 aristiņ, nacionalisty būriai.

Jāzaryby valdēis veiklai juos daungelis
 pritaciāčēnyje, bet jems trūko ginkly. O be-
 čānarija, remama vokiečy, šicutej apylu-
 kešē, komunistis in jemo pripucētāi kuosis,
 grādo in kalijimus.

diudvinaviečiai, vadovaujama J. Konelis
 pasiunte štandaronis šimijot pulkams toki
 laiška:

... diudvinavo valstiečis darbinikai in
 valstiečiai, pasicupē isjungs i komu priēs bur-

† „Jaunimo gretis,” 1957, nr. 8, p. 14.

Ānācija, taču būtu arī jāpasamdytu jūdā-
 šimēņu bandu, sajungot ar vokiešu ānāda-
 rais pērtējoja rīms! Koroje ar šimīs gērai
 ginkliomis bandomīs mēs bijēģiai. Ārau-
 ģai! Mēs laukīame jūz ar prantāme, kad
 jūz dēšimīs duoda gēlimībē susioropni-
 ānoti jūdāšimēraus ar baltāgvardiešu ban-
 doms... 8

Šis kreipimons pilnā tekstā īspaudēno
 LKP(Ķ) laikrāsīs „Komunistas” Vēlīnījē

Varasīs 13 d. ģ. Āonelis gēvo ānīz, kad baltēji
 sumnīsī bēģa ar šlytaus. Šīs pavītarēs ar savs pa-
 dējē jūz ar Ģabrīs, samprātāvo, kad baltēji bus
 īnētēģ ginklus ar jūz gēbēnsīs ar savīm. Kei-
 kīa jēms sumnīsī pavāģ. Ģulīs, Ģabrīs ī dar-
 parā vepū mējē tēn kur šlytaus-šlarģāmpo-
 lēj plentā ēimā ī šāļīsīs mīškā. Cīa jē mēģ-
 lē ar ēģlātēmīs, laukē baltējis. Baltēji bēģ ī
 vākāms vokiešu ģurģuolē vēlmāīs ī rēģēmīs.

Ģriantējis vēlmāīs, stāģa īšōko ī mīško
 komunistā ī rēģmāndāvo:

- Stok, mēģ ginklus!

Baltēji neslēpīsīno, nes neēģnoģ kēģ ģpā-
 onīškā ānōnīs. Šlādāvi ginklus. Ģrāģp be šāvis
 Ģ. Āonelis ī Ģ. Ģabrīs ar savs vīpāīs prēmē ī
 vėlāīs, Ģ karīnīnkus ī kēģlīkās karēvīs? Kēļāis-
 vīs mēģdāri pakēlēs trolēģē. Ģāģīān, vēļīān
 atvāģīāvo baltēji, mātēģdāmi paplētēģ vārnē
 švērs, āpsupā vārnā. Ģārnātēģ nēparģstāms

8. Raikrāsīs „Komunist” Vēlīnīs, 1949, varasīs 5d.
 9. Ģāunīms ģrētēģ 1959, Nr. 8, p. 14.

šmones pradėjo per langus šaudyti. Ganybinis
sargybinis, patirėdodamas nakties tonką, pa-
lipo. Jis miške išėjo Bonelis ir Gabris, kurie
tvarkė iš baltųjų atimtus ginklus. Jų nesurado.
O Bonelis ir Gabrys miške sivaiciant pūgai, šau-
dymo, prie belaisvių namelio, sugirdėjo

Briktant rytui, jie su ginklais, atimtais
iš baltųjų vaivorki ir plenta. Tuo metu plente
judėjo kokiškai veėjimai. Juos Bonelis palaikė
savitikiu. Tik plente išauškėjo, kad veėjimose
sėdi baltuji ir jų išduoti iš paplentes namelio
belaisviai. Štord J. Bonelis ir J. Gabrys griebėsi gink-
ly. Bet kovai jau buvo pradėję. Jūs rašėmi bal-
tiji. Buvo belaisvis karininkas Čaplikas imė
šaukti:

- Pakarti juos čia pat!

Bet kiti kartojo, pakarti nusisime. Pradėjo
smo jų oda nusisime ir nusisime, kas
juos suinte, kur pra. raudonieji.

J. Bonelis ir J. Gabrys piriaš prie veėjimo ir Ma-
rijampolį varė pėsčiais. O kada jie negalijo
eiti smetei ir vėjing, apipylė vandeniu ir tar-
de, miše sautumų byodėmis, kardų makšti-
mis, spardė. Komunistai Bonelis ir Gabrys su-
kepusiomis liūponis krauju tylijo.

Kai kurie baltiji ciniškai šaipė iš
komunistų ir sake juos probilsite Marijau-
polis komendantūroje. Bet ir čia iš Bonelis
ir Gabris nieko nolisjavus, nukankintus jų
laisgyvus kūnus Vasario 14. vakare suve-
rė ant Sėsupis lėdo. Škirto akty ir dar
kartą bandė „preksalbinti“. Bet iš Bonelis iš-
girdo paskutiniosius šūdesius.

- Būdėliai! Šis diena ir jūs sukūnsite mano draugų vardus... Mėne ir draugus komunistus stunte sietuos liandis!..¹⁰

Tienas karininkų, atlikusių Būdėlio vadovėnį, kirto kardu J. Bonelium per veidą, nukirsdamas nosį ir lūpas. To to, spardė ir sumete i šėupėję iškirtą skete po ledu.

Maršpūpolis darbininkai norado didočių lavoms ir juos su pagarba palaidoj smieto kapinėse. Apie J. Bonelio ir J. Gabrio kūvimą 1949 m. rase „Tiesos“ pirmasis numeris. Vėliau laikraštis pastelbi ir Būdėlių vardus.

Uč darbininkų klavis reikala, už Tarybų valdėjų šiuo narais. Šiuos krašto sėbūs mokytojas Julius Bonelis ir darbininkas Juozas Gabrys. Bet pradėtas darbas nešuvo, jis ikai pė darbininkų klavų kovai už savo teises. Šiuos krašto darbininkai eventai suingojė šiuos komunistų atnirimą, korodamū ²²⁴⁸ vrandotojus ir pavergėjus.

10. „Jaunimo gretos“ 1959, Nr. 8, p. 14.

[Signature]

Kaunas, 1980, lapkričio 12 d.

Petro Kraučūno Viešoji biblioteka
Skaitytojų aptarnavimo skyrius Nr. 70
Invent. Nr. 03/1344

OK 547.45.08
Jr - 152